

Timotiwaa Tere 1

Poolnon Timotiwaa Tere mutuyano.

Jen-asa-asari

Timoti sagbili eja iwaa nemuṇa ii Juuda embaga ano maṇa ii Griik ejaga. Iinon Eisia prowinsonon laligon uuta meleema Kraistwaa alia koloon laligoro. Kaṇa laligon Poolwaa neṇata koloon ilaṇ muro motoon liligon misin gawon men laligori. Poolnon lombonon Timoti men kamaan mubabotiwaaṇon majakaka qaa waṇa karonon romonṇon Buṇa Tere koi ooro.

Majakaka waṇa somata ii boi takapolakaya. Tosianon zioz uutanon nama qaa doogoya kuma soon onoma laligogiti, Poolnon iyonooṇon ama galen meme qaa kotakota ooro. Boi yononon Juuda yonoonon momo ano balombaa momo tosia mindinḡindirigi kaniagia siliqalu kolooro kokaen moma laarin jen ejemba kuma onoma laligogi: “Namo ano iwoi kuuya iimakeṇonji, ii iwoi bologa. Kawaajon tosianon Siwewaa buṇa koloo wombajon kaparan koma momo aasangoya qaita mon mende buṇa qen aon nembanenewaa qizimizin ama songo tosaṇa waleema loemba koloojuti een, Anutunon mono qaa iikanon osin hamo qen onomambajon amamaawaa.”

Majakaka qaa waṇa mon ii: Nomaen uumeleen kanageso galen koma ononin tororo Anutuwaa waeya men mepeseewuyaga. Poolnon iikawaa qambanmamban qaaya papianon ooro.

Kaanjadeen zioz galen, babafi ano gawonj meme ejemba tosanonj nomaenj ama laligogi sokonji, iikawaa qaa arenja ii jenj asarinj ooro.

Tetegoyanonj qaa wana karoona kanonj Timotiwaaw gejanono qaa tosaana ooro. Mundana iinonj mono nomaenj Jiisas Kraistwaa welenqege awaa koloonj momalaari ejemba tuuna tuuna onjomboosima ilaan onono sokombaati, iikawaa gejanonoya oonj muro.

Buk kokawaa bakaya wana 3 ii kokaen:

Qaa mutuya 1.1-2

Ziozwaa gawonj meme yonoo jenkooto 1.3–3.16

Timotinonj gawonja mewaatiwaa jenkootoya 4.1–6.21

¹ Anutu, Hamoqege Tonana ano Kraist Jiisasnonj galen koma nonombaatiwaajonj jejeromonromonj ama mamboma mujonji, iyorononj Pool nii jenj kotonj noma kuunj wasinj noni aposol koloojenj. Kraist Jiisaswaa jotamemeya kaana koloonj giwo qaa aminj mobojonj tere koi oojenj.

² *Oo Timoti! Gii uuga meleema Jiisas moma laarinj momalaariwaa mera sorona koloonj laligojanj. Manj Anutu ano Ponjana Kraist Jiisas, yorononj mono kiankomunj kalenmorianj goni lu-aenonj laligowa.

Enkalolonj kuma onjombubotiwaa galenj meme qaa

³ Masedonia prowinsnonj kemambaajonj ambeti, kambanj iikanonj kokaen jenj kotonj gombe, ‘Gii mono Efesus sitinonj toroqenj laligonj uumeleenj tuunj ilaan onjmakeba. Tosianonj

* 1:2: Apo 16.1

momalaariwaa qaa batuya tosaana kuma soonkejuti, ii toroqen ambubotiwaajon galen men aon laligowu.’ Kaen jen koton onoma laligowagatiwaajon jewe. ⁴ Tosianon ben sosombara sosombara ano ambosakon yonoo qa arena arena ii tetegoya qaa amin mogi sipasipa kono angowowo ano qaa qiqisi omayo kolooro romongonkeju. Yononon uugia iikanon ama soowubo. Qaa sena sena jeje kaana ii mende toton ilaan onombaato, Anutuwa laaligo arena ii kokaen eja, ‘Monon Jiisas moma laarin uuta meleenon iinon mono ii hamo qen muro letombaa.’ Kete kaen ama onombagatiwaajon mombo uuwaa-waataa qaaya jen gonjen.

⁵ Jen koton gonjeni, iikawaa toona ii uujopa. Niinon uujopa koloowaatiwaajon manja qen kokaen jen asarin onoma laligowagatiwaajon kuun gonjen: Yononon uugianon soraaya ewaatiwaajon galen koma aogi momo bologanon ii mende gojombaa. Mende gojono Anutunon sane qenkeji, ii uugejagianon saanon moma laligowuya. Kaen laligon Kraist tororo moma laarigi Anutunon mono uujopaya uugianon ano saanon koloonkebaa. Uujopa iikanon batugianon asugiwaatiwaajon kaparan komakejen.

⁶ Tosianon Anutuwa laaligo arena ii songin jinjan ama qaa julujulu omayo omayo tondu jenkeju. ⁷ Yononon Anutuwa Kana qaawaa boi koloowombaajon mojuto, iyangio Buna qaawaa kania mende moma koton jaasewan qengadeen jenkeju. Een ejemba jaagianon awasan kaka nama qaa kotiin lansen jen manja qenkeju.

⁸ Anutuwaanonj Kana qaa ii awaa soro. Ii kania ejiwaa so tororo kuma aonj otaaninj saanon meagonj nonomakeja, ii mojonj. ⁹ Anutu Kana qaayaa kania mono kokaenj moma yagowu: Ii ejemba solanja dindina yonoojonj ama qaagoto, Anutunonj ii ejemba doogoya mindingonj onombaatiwaajonj ama anota eja. Tosianonj dogonj kokaenj amakeju: Jeulalanj jeubaba ama qaa qenj yangisenj qaganonj aonj jaasiisii amakeju. Angonjora ano singisongogiawo laligonj kilenj Anutu telambelanj ama mugi uugia menjerengonj lolomoninj laligoju. Nemunmangia ano tosaanja unugi komunjeju.

¹⁰ Serowilinj amakeju. Sodom taononj angiti, iikawaa so kana uugunj eja iyangarodeenj ano emba iyangarodeenj agiminj aonjeju. Ejemba menj bolinj onombutiwaajonj qelanjinj somongonj onomakeju. Qaa qolonmolongonjeju. Qaa jenj jojopanj qaanonj somongonj kilenj tiligonjeju. Anutunonj nanamemenj dindina ambombaajonj Oligaa Bunja nononoti, ii ii me woi ama menj iikanonj qetamakeju. Anutuwaa Kana qaa iikanonj ejemba momalaariwaa kana dindina songinkejuti, mono ii mindingonj onombaatiwaajonj ama eja. ¹¹ Anutu, oyanboyanj Toya iinonj momalaariwaa kana dindina ii Bunja qaanonj anota eja. Niinonj Oligaa Bunyaa akadamuyawo jen seimanatiwaajonj moma laarinj noma Bunja qaaya ii nono. Kianj.

Poolnoj Ponj kalenmorianjaajonj mepeseeja.

¹² Kraist Jiisasnonj uuna gosiro gawonja pondanj memanjatiwaa so koloowe niiro sokono gawonja

nono menkejen. Gawon memambaa ku-usun noma laligon kouji, iikawaajon Ponana mepe-seen laligojen. ¹³*Niinon wala Jiisaswaa alauruta mepaegon sisiwerowero molan kota ama onoma laligowe. Kaana laligoweto, iwoi ii Jiisas mende moma laarin silemale tompin laligon tondur ama men laligowe. Singisongo kaen ama laligoweti-waajon mono kiankomun noma kolonani nono letombe.

¹⁴ Ponananon kalenmorian noma kelemalelen maaro noo qananon uro. Kaen uro momalaarinanon kolooro uujopawaa kondomondoo Toya Kraist Jiisas mokoloowe. Iwo qokotaan nama uujopaya bun qen aon ejemba uunanon jopagon onomakejen.

¹⁵ Niinon ejemba tosaana kuuya unuugun singisongowaa ejemba yonoo batugianon somatagia kolon laligowe. Kaana laligoweto, Kraist Jiisasnon singisongo ejemba hamo qen nono-mambaajon ama namonon kamaaro. Qaa kota ii noonon honawo kolooro. Kawaajon qaa kota iikanon mono powowon kotiga kolooja. Ii ejemba korebore moma laarin men analin angon kombonatiwaa so kolooja.

¹⁶ Singisongowaa ejemba yonoo somatagia kolon laligoweto, Kraist Jiisasnon nii kokaembaajon kiankomun nono: Iinon niwo uuluue qaganon hamo qen noma Anutuwa u tania asuganon koloowaatiwaajon moma kotiuro. Noo gemananon ejemba tosanon Jiisas moma laariwuti, tania ii iyonoojon qendeema

* **1:13:** Apo 8.3; 9.4-5

onjomambaajon moro. Ii qendeema onono saanon afaangon uugia meleema laaligo kotigaa buna koloowuya. ¹⁷ Kiankomun nonotiwaajon ama Anutu mepeseenjejen. Iinon Kin Pon tetegoya qaa koloon laligowaa. Anutu motoongonon goron mende qero kaitania mende iimakejon. Niinon iwaa qabunaya kaman so mepeseewe tetegoya qaa akadamuyawo koloon en ubaa. Qaa ii onanon.

¹⁸ Oo momalaariwaa merana Timoti! Wala gejatootoo qaa tosaana goojon jegiti, qaa iikanon kotingon gono saanon akadamugawo koloon laligowa. Qaa iikawaa so kokaen jen koton gonjen: Giinon mono laaligo soraaya laligowagatiwaajon manja kotakota qen laligowa.

¹⁹ Manja qen iikanon momalaariga zololongon soowabotiwaajon mono koronson mewa. Uuga kalan koma aona momo bologanon mende gojono Anutunon uugejanon sane qenjeji, ii saanon moma laligowa. Ejemba tosonian uu kalankonkongia mesaon lan laligogi momalaarigianon loorin koomuya koloon jangon qaono. Wangonon kowe toronon kuun jangoji, mono iikawaa so unjanqunjangon boligi. ²⁰ Momalaarigianon jangon qaonoti, iyonoo batugianon eja woi qagara Himeneus ano Aleksander laligojao. Neeno mindingon oromambaajon amamaan uugara meleembaotiwaajon ii Satambaa borianon oroombe. Oroombe Satambaa kuusuna nanamemengara iikawaa so moma uugara siimbobolowaajon looriro eleema mepaqepae mombo toroqen mende ambaoraga. Kian.

2

Buŋa gawombaa qamakooli aren

¹ Iwoi waŋa ii qamakooli gawon. Niinon iikawaa uuwaawaataa qaaya jen uugia kokaen kuujen: Ono mono ejemba korebore onoojon qama koolin kaparan koma welema Anutu qisin mun dangisen jen laligowu.

² Kin eja pon ano gawmambaa galen ejemba kania kania yonoojon ama qama koolin laligowu. Kaen kotinjon onongi dindinagadeen galen koma nonongi luae qaganon gumbonjonjon laligowon. Kaen laligon Anutuwaa jeta otaan nanamemen dindin ama men laligonin akadamuyawo koloonkebaa. ³ Qamakooli gawon kaan kanon awaa soro kolooja. Ii Anutu, Hamoqege Tonanaa jaasewananon saanon sokonja. ⁴ Iinon ejemba kuuyanon Buŋa qaa hona moma koton uugia meleengi hamo qen onono letombutiwaa uusiina momakeja.

⁵ Anutu motoongo raja ano ejemba Anutuwo mindirin nonombaatiwaajon eja motoongo kaanagadeen raja. Eja motoongo Jiisas Kraiston mindirin nonomambaajon kotiitro tosianon ii amamaankeju. ⁶ Iinon singisongo ejemba kuuya ananaa downana mewaatiwaajon laaligoya qeleema mesaoro. Buŋa qaa ii Anutunon kamban ano tosianon kamban dindin iikanon kanain nanjon jen asarigi ananaanon karo. ⁷ *Kawaajon ama Anutunon aposol koloomam-baajon kuun wasin nono qeleya qen kantri so liligonkejen. Ejemba Jiisas moma laariwutiwaa Buŋa qaa

* 2:7: 2 Tim 1.11

honabonja kuma onomakejen. Kianiana kaen jen qolomolon qaagoto, qaa honaga kaen jejen. Kianj.

Eja ano emba onjoo laaligo arengia

⁸ Kawaajon uusiinjanon kokaen jejen: Eja onjonon mono pondan goman so ajoroon qamakooli gawon koronon menj laligowu. Yon kazi ano angowowo mesaon uugia sorairo saanon borogianon menj waama Anutu qama koolinkebu.

⁹ *Emba onjoo qambanmamban qaa ii kokaen jejen: Onjonon mono kinisurugia mouma selegia tororo turun laligowu. Opo suru soro akadamuyawo ii mesaowu. Wan jugia qen gawasu kania kania mende ama miziziin honbon mewu. Kasasoron me goul kanon mende menjerenjon aowu ano momou sewanja somata kanon menj aiweleqaiwele mende ambu.

¹⁰ Akadamugia honja ii nanamemen awaa. Emba Anutuwaaw jeta uuguwombojen keegia moma qata asuganon jokoloonkejuti, iikawaa so onjonon mono gawon awaa awaa jegenja nama menkebu. ¹¹ Ejanon kuma onjongi emba onjonon mono angia menj kamaan aon Bunja qaa osonoson moma neselan qaganon takaporaka ama jeganon kooga mende meleembuto, ii uu wombojianon ama laligowu.

¹² Emba onjonon eja galen koma kuma onombutiwaajon niinon 'Oon!' mende jejento, ajoroogi onjo oson qaagia bogoro rabu. ¹³ *Anutunon wala Aadam mokoloon iwaa gematanon liw (Eewa) mokolooro.

* **2:9:** 1 Piito 3.3 * **2:13:** Jen 2.7, 21-22

14 *Mokolenonj Aadam mende tiligoroto, emba ii tiligonj muro qaa uugunj singisonjo ano. 15 Kilenj emba yonononj gawonj arengia otaanj merabora menj Kraist moma laarinj nanamemenj soraaya otaanj uumeleenj alaurugia uunonj jopagonj onoma bonjonj laligowuti eenj, Anutunonj mono saanonj hamo qenj onono letoma Siwenonj ubuya. Kianj.

3

Ziozwaa gawonj galej onoo qaa arej

1 Monjonj uumeleenj kanagesowaa uu galenj pasto koloomambaa ainj moji, iinonj mono gawonj qabo akadamuyawo mokoloowaa. Qaa ii honj toonaga. 2 *Kawaajonj uumeleenj kanagesowaa uu galenj gawombaajonj mono eja koi kaanja meweenjonj kuugi sokombaa: Mombaa selianonj koposowaa qaaya qaa, emba motoongowaa loya, kepiriria qaa, nanamemenja tororo galenj koma aoro goda qenj munkeju. Iwaanonj kawuti, ii saanonj koma horonj kalanj koma onoma momo tororo kuma onomakeja.

3 Monjonj apu kotiga nenj manja lanj qenj angowowo ama monembaa otoko amakeji, ii qaagoto, monjonj saanonj ejemba monдорinj migigiinj onoma gumbonjonjonj ama onomakeji, mono eja iikaanja kuuwu. 4 Monjonj iyanjaa embameraanja saanonj galenj koma gejanonogia onono meraboraanjaonj goda qenj munj qaaya kuuya tenj koma laligojuti, mono iiga kuugi nambaa. 5 Galenj eja monjonj anjaa sumanjuruta galenj koma onomambaajonj qetetangoji eenj,

* 2:14: Jen 3.1-6 * 3:2: Tai 1.6-9

iinon Anutuwaa uumeleen kanagesouruta mono nomaen kalan koma ononaga? Ii mono amamaanaga.

⁶ Eja monnon kamban koriga uuta meleema zen nanji, iinon saanon mindimindiri gawon meme galengiaga koloon laligowaa. Monnon kamban toroga uuta meleema kemakon kanjon ama tewomawoo ama totoyanon qen selia men ubabo. Kilenaa Toyanon gejaju ano Anutunon qaaya jen tegon hagon mun konjono kamaaro. Iikawaa so onoo galengianon selia men uro Anutunon ii Satan kaanja jen tegoro kamaawabo. ⁷ Galen monnon uumeleembaa gadokopa yonoo batugianon qabunja awaa mende bosinagati een, ejembanon ii lan jen boligi Kilenaa Toyanon moto siwaya ano iikanon ritogoro qero kamaawabo. Kian.

Ewanjelis ano Bunja gawon ejemba yonoo qaa

⁸ Bunja gawon ejemba* yononon kaanagadeen ejembanon goda qen onombutiwaa so tanhoragia qaa koloon laligowu. Tosianon qaa aro woiwoi jen wain apu mamaga nen mondomondo qaganon injarere laligon monej iwoiwaajon kapan komakejuti, ii mono mende kuun onongi nambu.

* **3:8:** Diikon ii eja ano diikones ii emba, yononon pasto koorongianon ilaan gawon men uumeleen tuun kalan koma onoma Bunja qaanon unuagin selewaa gawon tosaanja men kanon nanjon onomakeju. Ewanjelis me uukuukuu ejemba yononon sopa seleengenganon nanjuti, iyononon uugia meleembutiwaa Bunja qaa kuma kanon uugia kuun gejanono qaagia onomakeju.

⁹ Ii qaagoto, ejemba momalaariwaa qaa honja aasangoya Anutunonj injisaanoti, iinon menj iikanonj qokotaanj uugia menjerengo-wabotiwaajonj galeñ menj aonj soraaya laligojuti, mono iiga kuunj onombu. ¹⁰ Ii mono kaanagadeen wala gosin ononji qaa jejeniwaa so kotiin nanji sokombaati eenj, mono saanonj kuun ononji nama Buja gawombaa ejembagiaga koloonj laligowu. ¹¹ Yonoo embaurugianonj† kaanagadeen ejembanonj goda qen onombutiwaa so tanjhoragia qaa ano gemaqeqe qaa jenon kiisanj mende ama laligowuto, kepiririgia qaa nama gawonj kuuya membiriqembirigia qaa menj laligowu.

¹² Buja gawonj ejanonj mono emba motoongowaa loya koloonj iyanjaa embameraanja ano welenqegeuruta ii saanonj galeñ koma onomakeba. ¹³ Buja gawonj ejemba gawonjia awaagadeen menkejuti, ejembanonj ii goda qen ononji qabuja awaa mokoloowuya. Ii mokoloon saanonj awasankaka nama ejemba uugia kuun Jiisas Kraist moma laariwombaa qaa ii kotiin jenkebu. Kianj.

Anutunonj Buja aasangoya ninisaano.

¹⁴ Oo Timoti, niinonj uulanawo goononj kan giimambaajonj jejeromonromonj anjento, kilen tere koi goojonj oojen. ¹⁵ Kambana qen korin kamambotiwaajonj wala tere koi kokaembaajonj oonj ambe kaja: Gii Anutuwaaw uumeleen kanagesouruta nomaen galeñ koma onona

† **3:11:** Buja gawonj emba ano Buja gawonj ejawaa embia yonoo jenkootogia jeja.

nanamemengianon dingon awaa koloowaati, mono qambanmamban qaa ii weengon moba. Anutuwaa kanagesouruta anana Anutuwaa kulukululuun zioz sopaya koloojon. Laaligo Toyaanon qokotaanin mindirin nonono goman so ajoroon qaa hona jen seinkejon. Qaa honanon bolin esuna kamaawabotiwaaajon iikawaa wota ano tandoya koloojon. ¹⁶ Anutunon hamoqeqewaa kania aasangoya ninisaanoti, nononon Buna qaa ii moma asarin kokaen jen mokoloonkejon:

Buna Toya iyanon namo ejaga koloon batunananon asugiro.

Asugiro qaa jakeyanon oombombaa qaaya tondu mongama bimbimgogi Una Toroyanon kania solana asuganon qendeenon. Ii qendee ma kuuro Pon koloon waama Siwe gajoba galen koma onono akadamuya uun iigi.

Ii iigi Anutunon wano Siwenon uma Anutuwo rama galen koma nonomakeja. Galen koma nonono Buna qaaya ii kantria kantria liligon jen asarigi mamaga yononon moma laarin munkeju.

Kaen jokoloonin onanon akadamuyawo kolooja. Kian.

4

Qaa qolonmolongoya kuma onongi enkalolon kolooja.

¹ Anutuwaa Unʻayanon qaa kokaen jen asariro tororo moma yagojon: Balombaa kambanʻa tego-mambaajon ambaati, kambanʻa iikanon ejemba kelemalelen yononon momalaari mesaon Pon gema qen omejiilan yonoo borogianon keme-buya. Kaen kemegi omejiilanon sololoon kuma onjomakejuti, mono iyonoonon momo aren otaan enkalolon laligowuya.

² Sisau ii kokaen koloowaa: Tosianon uumeleen selesele angi Satanon aaso aiweseya uugianon aen geriawonon qokotaan uugejagia gojono koomuya kolooro qaa qolonmolongoya lan jen soonkeju. ³ Yononon ejemba kokaen kuma soon onjomakeju, ‘Uumeleen ejemba ononon mono loemba kaanʻa mende agimin aon laligowu ano nene tosia newubotiwaa qizimizin ama laligowu.’ Kaen kuma soon onjomakejuto, Anutunon nembanene kuuya ii newombaajon mokolooro. Ii ejemba Anutu moma laarin qaa honʻa moma yagojon, iinon ii kotuegoro saanon dangisen jen newom-baajon ama nonono.

⁴ Anutunon iwoi kuuya mokoloroti, ii awaa kolooju. Ii gema qewombaa so qaagoto, iwoi ama nonombaati, ii saanon dangisen jen bunʻa qen aowonʻa. ⁵ Iwoi ejemba jaagianon qizimizinawo koloonagati een, ii mono saanon Anutuwaa qaa jen qama koolinin esunanon turun hamo qero saanʻa koloowaa. Kian.

Kraist Jiisaswaa welenqege awaa ii kokaen:

⁶ Giinon uumeleen ejemba kaen kuma onoma laligon Kraist Jiisaswaanon Bunʻa gawon meme eja awaa koloon laligowa. Giinon Bunʻa qaa

otaan laligon koujani, ii tosaana kuma onoma geenjo kaanjiadeen qaa awaa ii ano moma-laariwaa qambanmamban qaa kuuya weenjon romonjon iikanon uuga wagin aon laligowa. ⁷ Balon ejembanon ben sosomban qaaya julujulu jegi Anutuwaa Buna qaanon bibiloko amambaa-jon anji, ii mono yakarin gema qewa. Ii gema qen Kraist kaana koloon laligowagatiwaajon uuwaa komagbiligbili ama laligowa.

⁸ Anutunon laaligo kamban kokaamba namonon laligojon, ii kotuegon nonono kanagen oyanboyan laligowombaa soomonjo ano. Aangole ii sele busu gbiligbiliwaajon melaada ilaan nonoma kamaanqeqeta koloojato, uuwaa komagbiligbililia ii tandonana kombona kolooja. Kawaajon uuwaa nanamemenja ii pondan koma gbilin laligona iikanon mono iwoi kuuya kanon nemun koma nanjon gomakebaa. ⁹ Qaa jejenji, ii ejemba korebore men analin anjon kombonatiwaa so powowon kotakota kolooja. Qaa powowon kotakota mon ii kokaen:

¹⁰ “Anutu laaligo Toya iinon ejemba korebore hamo qen nonomambaajon moja. Uunana meleema moma laarin munkebonati een, mono onanon hamo qen nonomakebaa. Kaen moma laarijon. Tosia nononon kaen koloowaatiwaa jejeromonromon iikaana Anutu ama mun nama gawona men selenana qen aon oronkejon.”

¹¹ Gii mono ejemba qaa iikawaa so otaan ama mewutiwaajon jen koton kuma onoma laligowa. ¹² Oo Timoti, sagbili laligojaniwaajon monjon men kamaan gombabo. Kawaajon

mono uumeleen ejemba batugianon sili awaa kokaen qendeema onoma laligowa: Qaa awaa-gadeen jen nanamemen dindina otaan ejemba tororo jopagon onoma laligowa. Momalaariwaa komagbiligbili pondan men Anutuwaa gawon men sororogona iikawaajon moma laarin goma laligowu. Kaanja soraayagadeen koloon mena ejembanon saanon goda qen gonggi laligowa.

¹³ Mono pondan Uumeleembaa Buna Tere ii jegen a weengon kaparan koma jen asarin kangeso uugia iikanon kuun kuma onoma laligowa. Kamban batuya kokanon kaen ama laligona ninon kawe sokombaa. ¹⁴ Jotamemeya yononon borogia goo qaganon ama qama kooligi Anutuwaa gejatootoo qaa goojon kolooro Anutunon gawon memewaa momo kalen gono uuganon eji, ii mende kolatiwato, iikawaa qaganon gawon men laligowa. ¹⁵ Mende kolatiwato, Buna Tere weengon jen asarin kuma onoma laligowa. Iwoi karoon ii mono kaparan koma jegen nama koma gbilin laligowa. Ataqatan mende ambagati een, uugaa toomorianon mono somariiro kotiin awasankaka koloowaati, ii kuuyanon iima kotowuya.

¹⁶ Oo Timoti, mono geengaa uu selega galen koma aon uumeleen gawon tororo kuma onombagiwaajon galenga men aon laligowa. Kaen ama laligowaati een, mono geenga oyanboyan qen aowaga ano qaaga momakejuti, ii kaanadeen oyanboyan qen onona Siwenon ubuya. Kianj.

5

Malo ano ejemba waja ii kokaen galen koma onjombo:

¹ Eja waja ii geriawo mende jen mindingon onjombato, manga kaaja arobonjonanon qaa jena mobu. Eja sagbili ii daremunuruga kaaja ama onjoma laligowa. ² Emba waja ii nemunga kaaja arobonjonanon qaa jena mobu. Emba saran ii naanuruga kaaja nanamemen soraaya otaan goda qen onjoma laligowa.

³ Malo tinitosagia qaa ii mono godageqe qaganon ama onjoma laligowa. ⁴ Malo mombaa esamerauruta laligojuti een, iyononon mono mutuya koloon wan kuun ii galen koma mubu. Anutunon jen koton nononoti, iyononon mono iikawaa so iyangiaa sumanjurugia kalan koma onjombombaa kania moma kotowu. Nemumanjurugia-non wala kamban koriga kalan koma onjoma laligogiti, ononon iikawaa kitia meleema tosagia metogon onongi Anutuwaa jaanon sokombaa.

⁵ Malo emba hona, tinitosaya qaa anodeen laligoji, iinon jejeromonromona Anutu ama mun ii suulan asaga gomantiina qisin qama koolin munkeja. ⁶ Iinon kaen laligojato, emba malo tosanon uugianon gere tooro siingia kombombanaa so iwoi lansambaajon borojan menkejuti, iyononon namonon selewo laligojuto, kilen uunon koomuya kolooju. ⁷ Kawaajon malo yonoo selegianon koposowaa qaaya mende ero laligowutiwaajon mono kaanagadeen jen asarin onjoma laligowa.

⁸ Monnon anaa tinitosauruta mende kalan koma onjomesaoro guan laligojuti, iwaa nanamemenanon mono bolidaboroja. Inon Pon moma laarijiwaa qaaya ii silianon qakooma uumeleembaa gadokopa tani uugun kileqileen laligoja.

⁹ Uumeleen kanageso ononon malo tosaana kululuun kalan koma onomakejuti, malo monnon iyonoo arennon koubaatiwaa (aplikesin) qiqisi ambaati een, emba ii mono gosiwu. Gosigi kokaen kolooro iigadeen mono qa aren iikanon toroqen onj ambu: Monnon gbania 60 uugun eja motoongowaa embiaga laligoro. ¹⁰ Kaen laligoro tosanon kaniaajon kokaen nangon jenkeju: Inon gawon awaa awaa men laligon merab-ora galen koma gejanono qaa onono somariigi. Ejemba wabaya mirianon koma horon kalan koma onono Kraistwaa alauruta soraayanon kagi wijigia songbama esuun nene apu onj unuagin laligoro. Konjilin uutanon laligogiti, ii men qeangon onoma gawon awaa kuuya memambaa-jon uuta pondan somongon jegen a nama laligoro. Malo kaana mono aren papianon onj kalan koma laligowu.

¹¹ Malo emba wana mende koloojuti, iyonoo qagia mono qa aren papia iikanon mende amba. Ii anagati een, iyonoo siingia kombombananon gere jero eja mombo mewombaa-jon uugia waaro Kraist silemale ama mun zioz gawon mesaowubo. ¹² Ii mesaon wala Kraist ten kombombaa-jon jojopan qaagia asuganon jen somongogiti, ii qegi janjon qaono Kraistnon qaagia jen tegon gamu qen onono een lan laligowubo.

¹³ Nepinepi lan laligon toroqen kokaen boliwubo: Miria miria lan liligon kamban tiwilaawutiwaa kania men anjalin angon kombubo. Toroqen bolin qaa kisama lan jen qaa baatanon mende kema iyangiaa aingia otaan gawon meme tanitani ewaewan kombubo. Iinon woinon lan mondon gawon hona mende men tosaana yonoonon iwoi men soowubo. Qaa tosia yonoonon iwoiga qaagoto, kilen ii een lan jen seiwubo.

¹⁴ Kaen ambubotiwaa siinja moma kokaen jehen: Malo emba wana mende koloojuti, iyononon mono eja men merabora men gawon mirigia galen koma laligogi sokombaa. Kaen angi turenjenananon jen bolin nonomambaa kania mongama ii mende mokoloowaa.

¹⁵ Malo tosianon galen mende men aon Kraist gema qen kamaan Satambaa kananon kemen otaan laligoju. ¹⁶ Uumeleen kanageso anana emba malo toon, tinitosagia qaa laligojuti, ii mono kalan koma onombombajaan amakejon. Kawaajon uumeleen emba mombaa tinitosaurutanon malo koloojuti, iinon mono ii kalan koma onoma laligowa. Iikawaa lombotanon mono zioz tuun onoo qagianon mende uba. Kian.

Ziozwaa jotamemeya ii kokaen kalan koma onombona:

¹⁷ Jotamemeurunana uumeleen kanageso saanon galen koma onomakejuti, ononon mono iikawaa tawaya meleema godageqe uuta qendeema onoma laligowu. Yonoononga tosianon Buna qaa jen asarin kuma onomakejuti,

iikawaajon mono kotingia toroqegi uro onoma laligowu. ¹⁸ *Buna Terewaa qaa monnon kawaa kania ii kokaen jeja,

“Wiit dumumbaa kota ano kaawoya mendeembombaajon bulmakao ejia wangi dumun tuun qaganon riin rinjanjangonkeji, iwaa qaa oota mono mende mejugowu. Kaen wagigi saanon nene kitia nero sokombaa.”

(Kawaa so kasunon tiwojun men oro metogoro qen on kitia mugi nero sokombaa.) Qaa mon kokaen eja,

“Monnon gawon mero tosonianon tawaya mugi sokombaa.”

¹⁹ *Jotamemeya mombaa selianon qaa lan ama jen mugi woi me karonon ii mende nangowuyagati een, ii mono qaa jakeyanon mende amba. ²⁰ Daen yononon singisongo amakejuti, giinon mono ii asuganon temboma jen onona korebore qaaga ii moma singisongo ambombotiwaa toroko moma galengia men aonkebu.

²¹ Oo Timoti, qaa on jen koton gonjeni, ii mono ten koma otaan laligowa. Eja me emba mon mende isosoron tosaana mende sureen onomba. Kawaaajon mombaa qaaya ii waladeen lan mende somongowa. Ejemba korebore mono ororon gosin onomba. Kaen ambagatiwaa qaaya ii mono Anutu, Kraist Jiisas ano Siwe gajobauru-gara soraaya yonoo jaasewangianon jen ii jojopan qaanon somongona mobe sokombaa.

* **5:18:** Dut 25.4; Mat 10.10; Luuk 10.7 * **5:19:** Dut 17.6; 19.15

22 Tosaana yonoo singisonogogianon goo qaganon uro gamu mokoloowabo. Kawaajon mononon “Pombaa gawon memana,” me “Uumeleen tuun torogemana,” jeji, iwaa kaniaya wala mende gosin boroga ilin alan iwaa qaganon mende ama kotuegon muba. Geenjo soraaya laligowagatiwaaajon mono galen koma aon laligowa.

23 Oo Timoti, gii kamban tosaana ji koloon gono “Yaenmaen!” qama enkejan. Kawaajon mono apugadeen mende newato, wain apu tosia kaanagadeen nena korojongga ilaaro afaangowaa.

24 Qaa mon ii kokaen: Ejemba tosianon singisongo анги uulanawo asuganon asugiro ejembanon iima walawala jen tegogi kamban kokaamba gamugiawo nanju. Kaen nanjuto, tosianon singisongo ama mesangon aon laligon daandaan Anutuwaa jaanon keugi asuganon asugiro jen tegon onombaa. 25 Ejemba gawon awaa akadamuyawo menkejuti, gawon iikanon kaanagadeen kamban kokaamba asuganondeen eja. Gawon awaa tosaana asuganon mende ewuyagati een, ii mono kaanagadeen aasangoyanon ewombaajon amamaan daandaan asugiro iibonja. Kianj.

6

Welenqege yonoonon qambanmamban aren

1 Welenqegeurugia kuuya togiaa qaqaq bosima gawon tawagia qaa menkejuti, ononon mono tourugia jeulalan lan mende ama onombuto, godaqege kuuya qendeema onombombaa so injiima

lalogowu. Onononj mono tosia yonononj Anutuwa qata mepaegonj jewubotiwaajonj kaparanj koma nambu. Anutuwa Bunja qaaya ejemba kuma ononinj ii onoo nanamemengiaajonj ama gema qegi boliwabo. ² Tourugia tosiannonj uumeleenj alaurugia koloojuti, iikawaajonj mono godaqeqegiaajonj mogi kamaanqeqeta mende kolooa. Kaenj qaagoto, tourugia welenj qenj onongj gawongia awaa koloonkeji, iyonononj Kraist moma laarigi wombo ala koloonj onongj iikawaajonj mono kaparanj koma tourugia qaa baatanonj kema uugia gawononj ama awaagadeenj menj lalogowu. Mono kaenj jenj kotonj kuma onoma lalogowa. Kianj.

Bunja qaa jenj soogi uugere koloowubo.

³ Ponjana Jiisas Kraistnonj uuwa komagbiligbili ambombaajonj Bunja qaaya nononoti, nonononj mono iikawaa so ejemba qeangowutiwaajonj kuma onomakejonj. Mononj Bunja qaa honja qiwitigonj qaa batuya morota ejemba kuma onomakeji, iinonj mono gadokopa kolooja.

⁴ Iinonj selia menj umakejato, qaawaa kania mende moma kotoja. Mende moma kotonj momalaariwaa qaa batuya batuya jenj melenjeleema jenonkooli ambombaajonj koposongonkeja. Kaenj moma tosaanja yonowo mondongosi angj honja kokaenj kolooa: Leelee uunonj motoqoto angowowo ama aonj uugeqe qaa tokoronkota jenj menj bolinj aowubotiwa sombu momo amakeju. ⁵ Kaenj ama momogia sooro kaamaa ama laaligo honja kania songinj

kokaen romonjonkeju: ‘Uunon komagbiligbili anin iikanon donana kolooro iikanon riin monen hina mokoloowon’ Kaen romonjon ajoroon suulan jenonkooli aminkeju.

⁶ Kaen amakejuto, anana Anutu Bunayaa komagbiligbili ama monen hina en nononji, iikanon uu luae qen aonkejon. Unu Toroyanon donana koloon men bonjon ama nonomakejiwaa-jon mono onanon oyanboyan somata mokoloon simbawonawo laligojon. ⁷ Kawaa kania ii kokaen: Anana wala boronananon iwoi mon mende men een toontoon namonon asuginin. Kanagen kaanagadeen komun namo koi mesaon bobora kembona. ⁸ Kaen kembonato, kamban kokaamba nene ano opo maleku en nonono iikawo mono men bonjon ama luae qen aonkebona.

⁹ Kaen ambonato, ejemba monen esuhina somata mokoloowombaaJon momakejuti, iyononon mono angobatonon siwa kaana ritogogi kamaan ununkeja. Kamaan unuro siingia kombombana bologa bologa ii mamaga asugin uugia enkalolon megijejaju amakebu. Siingia kombombana doogoya iikanon mono horon somonjon onongi ulunjon kondemondene mokoloon tiwilaawuya. ¹⁰ Monen hinawaa siin kombombana kanon mono iwoi bologa kuuyaa wanjaleya kolooja. Mamaga yononon monen hinawaa uusiingia moma ewaewan koma jinjan angij momalaarigianon janjon qaono lan laligoju. Ugere somata mogi iikanon mono gbagia qosono siimbobolo mamaga moma wosobiri laligoju. Kian.

Poolnon Timoti gawombaa jenkooto ama muro.

¹¹ Mamaganon kaanja laligojuto, Anutuwaanon eja gii mono iwoi kaanja ii misingon gema qen laaligo koi kaanja laligowagatiwaajon kaparan koma laligowa: Nanamemen dindina otaan Anutuwaa laaligo kombombanja koma gbilin laligowa. Momalaariwaa komagbiligbili pondan men ejemba onanon jopagon onoma laligowa. Mono kaparan koma kotiin nama ejemba gum-bonjonjon qaganon ama onoma laligowa.

¹² Aangole ejanon kuu angi iikanon haamo ambaatiwaajon esuna kuuya men kululuun kenji, gii mono iikawaa so momalaariga koma gbilin Anutunon kuu akadamuyawo ano iikanon kotiin pondan manja qen laligowa. Anutunon laaligo kotiganon keubagatiwaajon goonoti, gii mono laaligo ii koronson men buna qen aon laligowa. Laaligo kotigaa buna koloojani, giinon qaa ii awaagadeen jokoloona mamaganon ii moma saanon nangon jenkeju. ¹³ *Anutu iwoi kuuya men gbilinkeji, gii iwaa jaanon kaniaga jokoloona ano Kraist Jiisaswaa jaanon ii kaanagadeen jokoloona moro. Jiisasnon gawana Pontius Pailot-waa jaasewananon nama kaniaya jen asarin qaa awaa soro jokoloroti, mono Kraist iikawaa jaanon kokaen jen koton gonjen:

¹⁴ Gii mono Buna qaa koma gbilin pondan ten koma otaan laligowa. Kaen laligona monjon “Gii kana songin bolina,” qaa kaen jen gomambaajon amamaawaa. Ponana Jiisas Kraistnon mombo asugiwaatiwaa moti, kamban batuya kokanon mono uuwaa gawon kaen men laligowa.

* **6:13:** Jon 18.37

¹⁵ Anutunonj oyanboyanj Toya koloonj kambanja ano kanj kuuro iikanonj Jiisas Kraist wasiro asug-anonj asugiro iibonja. Anutu yanodeen Uutanana kolooro kuuyanonj iwaa newo baatanonj nanjonj. Iinonj kinj ponj yonoo Pongia ano jawinj yonoo wangia kolooja. ¹⁶ Anutu, oyanboyanj Toya iinonj motoonggo kambanj monjonj mende komuwaa. Iinonj asamararanj gomanonj eukanonj laligoro kuuya nono nononano iikanonj ubombaajonj qagojonj. Namowaa ejemba monjonj ii jaayanonj mende uunj iiro ano iimambaajonj ama-maawaa. Iwaa qaqabunajaya mepeseeninj ku-usunj Toya akadamuyawo koloonj kambanj tetegoya qaa iwoi kuuya galenj koma laligowaa. Qaa ii onjanonj.

¹⁷ Ejemba qaqabunagiawo kambanj kokaamba namononj uuta laligojuti, ii giinonj mono kokaen jenj kotonj onjoma laligowa: Monenj esuhinanonj kambanj mongenj qaondaborowaa. Kawaajonj yonononj mono uugia iikanonj mende ama laligowu. Monenj esuhina qaganonj nama awelegonj sewanjiki koloojuti eenj, jejeromonjromongianonj mono janjonj qaombaa. Uugia namowaa tiwomalekunonj mende ambuto, Anutunonj iwoi kuuya kanonj kalanj koma onjombaatiwaajonj ama mambongi sokombaa. Anutuwo qokotaanj nanji iinonj saanonj iwoi kania kania ii kelemalelenj laaligononj aisoowonjiwaajonj nonomakeja.

¹⁸ Kokaen jenj kotonj onjoma laligowa: Yonononj mono gawonj awaa awaa jegenja nama menj iikaanja kanonj akadamugiawo koloowu. Anutuwaa jaanonj akadamugiawo koloonj afaangonj jojorinjtosanja ilaanj onjoma kalenj seinj

mendeema laligowu. ¹⁹ Kaen Anutuwaawaa jaanon qaqabunagiawo koloon laaligowaa maa suan hona mokoloon men seinkebu. Maa suan kaana ii laaligowaa tando wota kotakota kolooja. Ii men sein galen koma saanon kanagen tando wota iikanon nanjon nama laaligo honabona buna qen aon laligowu.

²⁰ Oo Timoti, Anutunon moma laarin goma gawon memewaa momo kalen uuganon anoti, ii mono gawonon ama soowaboti-waajon galen men laligowa. Balombaa qaa julujulu omaya ano angowowo sipasipa koma jegi soonkeji, ii mono mesaon gema qen laligowa. Tosianon “Momakooto amin mobona,” jen qaa sena sena jen seigi kemakeja. Momakooto hona ii kaen jen soonkeju. ²¹ Tosianon momo soosooya buna qen aon jokoloon tintuan angi momalaarigianon zololongon loorin sooro.

Anutuwaawaa kalenmoriananon mono onowo ewa.

**Uumeleembaa Bunja Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47